

Black Swan

Regi: Darren Aronofsky

Recension: Cecilia Hector

I Black Swan förvandlas svanen, spelad av Natalie Portman som fick en Oscar för rollen, från vit oskuld till svart demon. Cecilia Hector ser en passionerad, men mångtydig film.

Efter att Natalie Portman både fått en Oscar för sin prestation i rollen som primadonna i Svansjön och tagit strid mot antisemitismen hos Diors chefsdesigner har hon figurerat i de flesta medier dag ut och dag in. Detta har hänt i den så kallade verkligheten. I filmen *Black Swan* lär hon själv ha dansat den erkänt mycket svåra rollen som svanen som förvandlas från vit oskuld till svart demon, något som verkligen imponerar.

JAG TÄNKER PÅ den svenska filmen *Till det som är vackert* och finner samma tema: Den unga flickan som förvandlas till kvinna genom en erotisk mognadsprocess, igångsatt av de sköna konsterna. Libido tar plats på scenen och därmed kompliceras de enkla dikotomierna mellan gott och ont, mellan njutning och smärta, förtryck och utmaning, epigoneri och självständigt skapande. Men precis som i HC Andersens *Den lilla sjöjungfrun* är förvandlingen från oskuldsfull flicka till älskande kvinna svår och smärtsam. Inte heller den nya rollen är enkel utan kräver mod och styrkan att stå emot demoniseringen av den sexuellt krävande kvinnan.

Filmens tema hanteras av regissören Darren Aronofsky som om det vore en osäkrad handgranat och ger berättandet en intensitet som knappast lämnar någon oberörd. Här har vi arketyperna Den förtryckande modern och Envåldshärskaren (koreografen, här skickligt mångbottnat spelat av Vincent Cassel) i en strid med varandra, en strid som samtidigt utspelas inom den unga dansaren själv. Det kollektiva arbetet på scenen utmanar moderns hegemoni. Kampen är både skoningslös och blodig.

SLUTSCENEN ÄR SVÅRTYDD: Kan inte objektet för denna strid överleva? Vad är då striden värd? Eller ska vi förmoda att flickan måste dö för att göra plats för kvinnan? Lydnaden förvänds till självständighet, ska vi tänka att dessa egenskaper inte går att förena? I filmen stiger Nina upp ur sin törnrosasömn och får huvudrollen, men det förutsätter att den tidigare primadonnan detroniseras.

Det som gör Darren Aronofskys film mångtydig och mer än en saga är hans sätt att använda filmspråket för att skildra drömmar, hallucinationer och vanföreställningar som suger in Nina (och publiken) i en passionerad brottning med sitt eget hämmade ungflicks-jag.

Den svarta svanen är, som jag ser det, framför allt en erotisk utvecklingsberättelse. Den handlar om hur stor konst, där kroppen är instrumentet, måste bottna i libido för att vara genuin. Den handlar om att hitta sitt eget konstnärliga uttryck. Vägen dit går via uppror mot förtryckande relationer som inte längre fyller sin beskyddande funktion.

DET HANDLAR OM hur frigörelsen från moderns förtryck och avund möjliggör för Nina att genomföra förvandlingen från vit oskuld till svart omedveten, demoniskt erotik. Att mörda sin konkurrent symboliskt, men sig själv konkret, är konfunderande och svårt att smälta. Vad vill Aronofsky säga med det slutet?

Med de många hallucinatoriska scener vet vi väl inte säkert att slutet är annat än ännu en kommentar till vilka inre offer som segern kräver.

CECILIA HECTOR

Mars 2011